DOI: [10.32702/2307-2105-2019.8.32](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.8.32)

УДК 338.43:631(477)

*Р. А. Муха,
к. е. н., ст. викладач кафедри економіки підприємств і корпорацій,
Тернопільський національний економічний університет
ORCID: 0000-0002-7386-4083
RESEARCHER ID: G-6830-2017*

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*R. A. Mukha
Ph.D., senior lecturer in economy of enterprise and corporations,
Ternopil national economic university*

CURRENT STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

Від ефективного стану функціонування сільськогосподарської галузі країни залежить продуктова забезпеченість та незалежність держави на зовнішньому ринку продуктів харчування. Саме тому, в статті проаналізовано сучасний стан сільськогосподарської галузі в Україні. Досліджено динаміку зміни структури сільськогосподарських угіль. Розглянуто зміну кількості суб'єктів господарювання у зайнятих у сільському господарстві. Також, проаналізовано найбільші агрохолдинги України за земельним банком та фінансовими результатами їх діяльності. Також, досліджено фінансові результати всередині сільськогосподарської галузі загалом. В статті проаналізовано експорт та імпорт сільськогосподарської продукції підприємств та виведено експортно-імпортне сальдо країни по видах продукції. За результатами дослідження визначено основні проблеми розвитку сільськогосподарської галузі України, зокрема: неефективне використання земельних ресурсів, переважно сировинний характер експорту сільськогосподарської продукції, низький рівень впровадженнь досягнень науково-технічного процесу тощо. Запропоновано шляхи вирішення окреслених проблем та визначено перспективи розвитку сільськогосподарської галузі через розширення ринків збуту.

The effective state of functioning of the agricultural sector of the country depends on the product security and independence of the state in the external food market. That is why, the main purpose of the research is to evaluate the functioning of the agricultural industry, as a whole, and enterprises, in particular, and outline problems and prospects for the future development. The article analyzes the current state of the agricultural sector in Ukraine. The dynamics of changes in the structure of agricultural lands were investigated and it was determined that about 78% of the area of all agricultural land was arable. Changes in the number of economic entities in agricultural employment are considered, in particular, there is an increase in the number of small business entities. The largest agricultural enterprises and the financial results of their activity were also analyzed, and it was revealed that the largest 14 agricultural enterprises accumulate almost 8% of agricultural land. The financial results within the agricultural sector as a whole were also

investigated and a positive financial result was noted. The article analyzes the export and import of agricultural products of enterprises and the export-import balance of the country by types of products. It was researched that the country exports the most agricultural products such as cereals and seeds and fruits of oilseeds. According to the results of the research, the main problems of development of the agricultural sector of Ukraine were identified, in particular: inefficient use of land resources, mainly raw material nature of agricultural products export, low level of implementation of scientific and technological process achievements, etc. The ways of solving the outlined problems are proposed through attraction of investments in the development of certain branches of agriculture, modernization of production facilities, approximation of the legislation of Ukraine to international standards, increase of introduction of organic fertilizers. The prospects of development of the agricultural branch through expansion of markets in the MENA region was determined.

Ключові слова: *сільське господарство; підприємство; експорт; імпорт; фінансові результати; суб'єкти господарювання; ефективність.*

Keywords: *agriculture; enterprise; export; import; financial results; economic entities; efficiency.*

Постановка проблеми. Сільськогосподарська галузь завжди була важливою складовою національної економіки України. Від її ефективного стану залежить продуктова забезпеченість країни, незалежність на зовнішньому ринку продуктів харчування, розвиток усіх решта галузей економіки, які виготовляють продукти харчування та власне рівень цін на продовольчі товари, а як результат – рівень добробуту населення.

Сільське господарство є ключовою галуззю України у забезпеченні продуктами харчування як первинний, так і вторинний сектор національної економіки. Оскільки, за прогнозами світової організації з харчування та сільського господарства до 2050 р. спостерігатиметься зростання чисельності населення на 29% до 9,3 млрд. осіб [1], то зважаючи на ці тенденції виникає велика затребуваність у розвитку сільськогосподарської галузі. Україна може стати ключовим гравцем на ринку сільськогосподарської продукції, а, отже, у частковому вирішенні проблеми голоду у світі, так-як, у нас наявні усі ресурси для ефективного її розвитку, зокрема, належні сприятливі кліматичні умови, родючі ґрунти та земельні ресурси. Саме тому, доцільно оцінити сучасний стан функціонування сільськогосподарської галузі країни, виявити сучасні проблеми та визначити основні перспективи її розвитку [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження основних напрямків розвитку сільськогосподарської галузі України займалися багато вітчизняних науковців. Окремі дослідження власне аналізу сільськогосподарської галузі присвячені праці Божидай І.І., проблемам розвитку АПК – Черевик Н.В., Вітченко М.В., Титаренко О.А. Дослідженню перспектив розвитку сільськогосподарської галузі займалися такі науковці, як: Гаркавий В.В., Довгаль Б.В. Однак, у сучасному мінливому середовищі ринкових відносин доцільно постійно реагувати на нові тенденції та виклики для збереження конкурентних позицій. Саме тому, здійснювати систематичний моніторинг ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств та галузі, загалом, та виявляти можливості їхнього подальшого розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка функціонування сільськогосподарської галузі загалом та підприємств зокрема, та визначення проблем та перспектив розвитку галузі у подальшому.

Основні результати дослідження. Загалом, науковці розглядають сільське господарство як комплекс технологічно і організаційно взаємозв'язаних галузей, які у своїй сукупності утворюють збалансовану, інтегровану і структурно завершену систему, функціонально-компонентна структура якої підпорядкована стабільному нарощуванню продовольчої продукції землеробства і тваринництва [2].

Загалом, сільськогосподарські угіддя займають 68,7% території України. Станом на 2017р їх площа становила 41489,3 тис. га, що на 0,04% менше у порівнянні з 2016р. Загальна структура сільськогосподарських угідь України у 2016-2017рр. подана у табл.1. Найбільша питома вага сільськогосподарських угідь припадає на рілля, що становить 78,4% усіх сільськогосподарських угідь, найменша – на перелоги та багаторічні насадження (0,6 та 2,2% відповідно). У динаміці зміни площі сільськогосподарських угідь за 2016-2017рр можна відзначити невелике зменшення усіх видів сільськогосподарських угідь (до 1%), окрім ріллі (площа ріллі зросла на 0,9 тис.га).

Таблиця 1.
Структура сільськогосподарських угідь у 2016-2017рр.

Назва показника	2016р.	2017р.	Відхилення		Питома вага видів сільськ.госп. угідь у загальній площі у 2017р.
			Абсолютне	Відносне	
Площа сільськогосп. угідь, тис.га, з них	41504,9	41489,3	-15,6	99,96	100
- рілля	32543,4	32544,3	0,9	100	78,4
- сіножаті	2402,9	2399,4	-3,5	99,8	5,8
- пасовища	5430,9	5421,5	-9,4	99,8	13,1
- перелоги	230,6	229,3	-1,3	99,4	0,6
-багаторічні насадження	897,1	894,8	-2,3	99,7	2,2

**Примітка: Розроблено автором на основі [5]*

Оскільки, кожна галузь народного господарства є сукупністю підприємств, які виготовляють однорідну продукцію, то доцільно прослідкувати зміну динаміки кількості підприємств сільськогосподарської галузі за 2016-2017рр., яка подана у табл.2.

Таблиця 2.
Кількість суб'єктів господарювання сільськогосподарської галузі за 2016-2017рр., одиниць

	Суб'єкти великого підприємництва			Суб'єкти середнього підприємництва			Суб'єкти малого підприємництва		
	2016 р.	2017 р.	Відносне відхил.,%	2016 р.	2017 р.	Відносне відхил.,%	2016 р.	2017р.	Відносне відхил.,%
Усього	383	399	104	15113	15254	100,9	1850034	1789406	96,7
Сільське, лісове та рибне господарство	20	18	90	2505	2391	95,4	72095	74184	102,9
- сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	20	18	90	2176	2073	95,3	64641	67445	104,3
- лісове господарство та лісозаготівлі	—	—	—	311	302	97,1	3190	3069	96,2
- рибне господарство	—	—	—	18	16	88,9	4264	3670	86,1

**Примітка: Розроблено автором на основі [5]*

Загалом, кількість суб'єктів великого підприємництва по Україні за 2016-2017рр зросла на 4%, середнього підприємництва - на 0,9%, а от малого підприємництва знизилася на 3,3%. Якщо аналізувати власне суб'єкти господарювання сільськогосподарської галузі, то тут спостерігається протилежна тенденція, зокрема, кількість суб'єктів великого підприємництва знизилася на 2 одиниці, або 10%, середнього підприємництва зменшилася на 114 одиниць, або 4,6%, а от кількість суб'єктів малого підприємництва зросла на 2089 одиниць, або 2,9%, що є позитивною тенденцією. У структурі кількості сільськогосподарських підприємств тенденція зростання суб'єктів підприємництва у 2017р спостерігається лише у суб'єктів малого підприємництва сільського господарства, мисливства та надання, пов'язаних із ними послуг, на 4,3%. Кількість підприємств середнього підприємництва у лісовому та рибному господарстві зменшується на 2,9% та 11,1% відповідно, та малого підприємництва на 3,8% та 13,9% відповідно.

Найбільшими підприємствами на сільськогосподарському ринку України є агрохолдинги. Агрохолдинги України сьогодні, це не просто підприємства з земельним банком понад 100 тис. га. Вплив цих підприємств важко недооцінити. Саме вони дають левову частку ВВП країни, створюють робочі місця, регулюють ціни на продукти харчування [8].

Найбільші агрохолдинги України (земельний банк яких у 2017р. склав майже 8% сільськогосподарських угідь) та величина їхнього банку землі подана у табл.3.

Таблиця 3.
Земельний банк найбільших агрохолдингів України у 2017-2019рр., тис. га

Назва агрохолдингу	Земельний банк агрохолдингу 2017р.	Частка земельних банків агрохолдингів у загальному обсязі сільськогосподарських угідь у 2017р., %	Земельний банк агрохолдингів у 2019р.	Відносне відхилення земельного банку 2019р./2017р.,%
KERNEL	600	1,44	600	100
UKRLAND FARMING	570	1,37	470	82,5
AP GROUP	410	0,99	410	100
МХП	366	0,89	370	101
АСТАРТА-КИЇВ	248	0,6	210	84,7
МРІЯ	165	0,4	119	72,1
ІМК	137	0,33	123,9	90,4
АГРОТОН	122	0,29	40	32,8
AGRO GENERATION	120	0,29	48	40
УКРПРОМІНВЕСТ АГРО	120	0,29	116,5	97
ЕПІЦЕНТР	106	0,26	115	108,5
АГРЕЙН	106	0,26	103,3	97,5
HARVEAST	97	0,23	50	51,5
АСТ	86	0,21	47	54,7
Разом по агрохолдингах	2923	7,85	2822,7	96,6

**Примітка: Розроблено автором на основі [8;10;11]*

Варто відзначити, що за величиною земельного банку лідером на сільськогосподарському ринку залишається агрохолдинг KERNEL (600 тис.га, або 1,44% до загального обсягу сільськогосподарських угідь).

Поряд з коливанням земельного банку найбільших агрохолдингів (частина агрохолдингів у 2019р. наростила свій банк землі, такі як: МХП, Епіцентр; AP Group залишився незмінним 410тис.га) спостерігається тенденція зниження накопичення земельних ресурсів великими агрокорпораціями. Оскільки, більше уваги починає приділятися власне веденню ефективного процесу вирощування сільськогосподарської продукції, тому сьогодні першочерговими завданнями стають процеси поліпшення та оптимізації виробництва, використання нових технологій, агрохімічних добавок, що робить вирощування і реалізацію сільськогосподарської продукції більш ефективним, ніж просто збільшення кількості земельних ділянок. Сучасний розвиток ринкових відносин забезпечує розуміння важливості не кількості, а якості.

Вартісні обсяги виробництва продукції суб'єктами сільськогосподарської галузі за 2014 – 2017 рр. подані у табл. 4.

Таблиця 4
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання сільськогосподарської галузі у 2014-2017 рр., млн.грн.

Показник	Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання				Відносне відхилення, %	
	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2015р./2014р.	2017р./2016р.
Усього по народному господарству	2885562,7	3449879,7	4217825,8	5328975,4	119,6	126,3
Сільське, лісове та рибне господарство:	286905,6	416620,0	474884,1	524120,76	145,2	110,4
- сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	276615,4	402022,1	456948,2	503301,2	145,3	110,1
- лісове	9650,4	13539,6	16480,6	19269,9	140,3	116,9

господарство та лісозаготівлі						
- рибне господарство	639,8	1058,3	1455,3	1549,6	165,4	106,5
Питома вага виробленої сільськогосп. продукції до продукції усього національного господарства, %	9,9	12,1	11,3	9,8	122,2	86,7

**Примітка: Розроблено автором на основі [5]*

Оцінюючи обсяг виробництва сільськогосподарської галузі за період 2014-2017рр., можна прослідкувати позитивну тенденцію зростання. Загалом по галузі у період 2014-2015рр. обсяг виробництва зріс на 45,2%, а 2016-2017рр. – на 10,4%. Однак, слід відзначити затухаючу тенденцію зростання. Таку ж тенденцію можна відзначити по усіх напрямках сільського господарства. Якщо проаналізувати питому вагу виробленої сільськогосподарської продукції у національному господарстві країни, то у 2014 р. вона становила 9,9%, а у 2017р. – 9,8%. Однак, слід зазначити, що у 2015р. та у 2016р. частка галузі становила 12,1% та 11,3% відповідно.

Загалом, в усьому національному господарстві прослідковується перевищення імпорتنих торгових операцій над імпортними (табл. 5) [5].

Таблиця 5
Структура зовнішньої торгівлі деякими продуктами сільського господарства у 2017- 2018 рр.

Назва товарів	Експорт			Імпорт			Експ.- імп. Сальдо 2018р.
	тис.дол. США	у % до 2017	у % до заг.обс.	тис.дол. США	у % до 2017	у % до заг.обс.	
Усього товарами народного господарства, у тому числі	47339935,2	109,4	100,0	57141041,5	115,2	100,0	-9801106,3
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1211077,8	109,2	2,6	917998,5	125,5	1,6	293079,3
- живі тварини	45786,6	100,2	0,1	71822,3	25,1	0,1	-26035,7
- м'ясо та їстівні субпродукти	646118,9	121,6	1,4	167660,4	149,7	0,3	478458,5
- риба і ракоподібні	24981,4	94,7	0,1	549548,5	120,7	1,0	-524567,1
- молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	481250,3	97,4	1,0	106458,0	125,4	0,2	374792,3
- інші продукти тваринного походження	12940,6	115,3	0,0	22509,3	103,4	0,0	-9,568,7
II. Продукти рослинного походження	9886337,1	107,3	20,9	1528953,7	111,8	2,7	8357383,4
- живі дерева та інші рослини	4442,8	112,3	0,0	33972,9	125,1	0,1	-29530,1
- овочі	235709,9	100,1	0,5	106191,3	139,7	0,2	129518,6
- їстівні плоди та горіхи	228550,0	117,0	0,5	526477,0	110,3	0,9	-297927
- кава, чай	12059,1	88,6	0,0	209046,6	107,7	0,4	-196987,5
- зернові культури	7240723,1	111,4	15,3	191116,7	108,1	0,3	7049606,4
- насіння і плоди олійних рослин	1954149,8	94,9	4,1	397436,7	110,9	0,7	1556713,1
- шелак природний	1090,7	185,7	0,0	29613,1	117,4	0,1	-28522,4
- рослинні матеріали для виготовлення	33701,9	141,9	0,1	760,7	77,5	0,0	32941,2

Експортно-імпорتنє сальдо становить -9801106,3 тис.дол., що для країни загалом це є негативною тенденцією. Однак, відбулося зростання експорту товарів на 9,4% у порівнянні з 2017р., хоча й імпорт товарів зріс на 15,2%.

Якщо проаналізувати товарну структуру експорту та імпорту товарів сільськогосподарської галузі (Табл.5 та рис 1), то варто зазначати, що головними товарами, які експортує Україна є, перш за все, зернові культури. Експорт зернових культур становить 15,3% від загального експорту товарів народного господарства.

Рис. 1. Експорт та імпорт деяких товарів сільськогосподарської галузі України у 2018р.

**Примітка: Розроблено автором на основі [5]*

Експортно-імпортне сальдо зернових культур становить 7049606,4 тис.дол, що вказує на те, що експорт перевищує імпорт майже у 4 рази. У 2018 р. експорт зернових культур зріс на 11,4%, у порівнянні з 2017р., а імпорт – на 8,1%.

На другому місці у експортних операціях продукції сільсько-господарства займає насіння і плоди олійних рослин (4,1% від загального обсягу експорту). Експортно-імпортне сальдо становить 1556713,1 тис.дол. Експорт переважає імпорт майже у 5 раз. Однак, у 2018р. спостерігається зниження експорту цього товару на 5,1% у порівнянні з 2017р. Іншими сільськогосподарськими товарами зовнішньої торгівлі, у яких у 2018р. експорт перевищує імпорт – є молоко та молочні продукти, яйця птиці, мед, овочі та м'ясо.

Імпорт сільськогосподарської продукції у 2018р. перевищує над експортом у таких видах товарів, як живі тварини, риба та ракоподібні, їстівні плоди та горіхи, кава та чай.

За результатами діяльності підприємств України (табл. 5) у 2018р., 74,3% підприємств отримали позитивний фінансовий результат (прибуток) у розмірі 746390,1 млн.грн. У порівнянні з попереднім роком відбулося зростання прибутку на 10,7%. Однак, у 2017р. у порівнянні з 2016р., відсоток зростання прибутку становив 28,8%, що свідчить про позитивні тенденції діяльності суб'єктів господарювання і вихід на позитивне сальдо фінансового результату (у 2016р. сальдо фінансового результату становило -22201,5 млн. грн.).

Як свідчать результати діяльності підприємств сільськогосподарської галузі у 2018р. (табл.6) отриманий прибуток 86,2% сільськогосподарських підприємств, у розмірі 94284 млн. грн., що на 4,9% більше у порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 6.

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств, млн.грн.

	Роки	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результа	Відносне відхилення фінансового результату.поточного року до попереднього, %
Усього	2018	433177,9	74,3	746390,1	110,7
	2017	274831,6	72,8	674386,5	128,8
	2016	-22201,5	73,4	523759,4	-
сільське, лісове та рибне господарство	2018	67879,4	86,2	94284,0	104,9
	2017	69344,1	86,2	89876,7	86,5
	2016	91109,5	87,8	103942,2	-

**Примітка: Розроблено автором на основі [5]*

Зростання величини прибутку є позитивною тенденцією, оскільки, відсоток кількості підприємств сільськогосподарської галузі, які одержали прибуток за 2017-2018рр. не змінився і становив 86,2%. У 2017р., в порівнянні з 2016р., фінансовий результат діяльності підприємств сільськогосподарської галузі знизився на 23,5%, кількість підприємств, що отримали позитивний результат знизилася на 1,6%.

Історію економічної діяльності найбільших агрохолдингів можна прослідкувати за показником EBITDA (аналітичний показник, що дорівнює обсягу прибутку до вирахування витрат за відсотками, сплати податків та амортизаційних відрахувань.) та маржою прибутку (відносний прибуток обчислюється у відсотках до реалізованої продукції або до капіталу та відповідає поняттю рентабельності). Динаміка економічної діяльності найбільших агрохолдингів України подані у табл.7.

У 2017р. показник EBITDA був значно нижчим у більшості підприємств у порівнянні з 2017р. По найбільших агрохолдингах таких як KERNEL та МХП за період 2014-2017рр. відбулося зниження цього показника на 17% та 19,3%, однак отримана маржа прибутку на рівні 8% та 17%, що є позитивною тенденцією. Стабільно розвивався агрохолдинг АСТАРТА-КИЇВ, який отримав зростання показника EBITDA на 2,1% та маржі прибутку на рівні 13%. Загалом, найбільші агрохолдинги за банком землі у 2017р. отримали позитивне значення маржі прибутку.

Таблиця 7.
Динаміка економічної діяльності найбільших агрохолдингів

Назва агрохолдингу	Показник EBITDA, млн.дол.США		Відносне відхилення показника EBITDA, %	Маржа прибутку, %	
	2014р.	2017р.		2014р.	2017р.
МХП	509	411	80,7	-29	+17
KERNEL	384	319	83	+0,6	+8
АСТАРТА-КИЇВ	141	144	102,1	-19	+13
ІМК	56	39	69,6	-34	+14
OVOSTAR	29	26	89,7	+34	+23
MILKILAND	20	12	60	-30	-5
KSG AGRI	6	12	200	-202	+3
АВАНГАРД	105	11	10,5	-6	-9
АГРОТОН	23	10	43,5	-136	+16
AGRO GENERATION	24	7	29,2	-35	-24
AGR LIGA	4	7	175	+17	+23
AGROMINO	20	6	30	-25	+11

**Примітка: Розроблено автором на основі [8;9;10]*

Узагальнюючи стан функціонування сільськогосподарської галузі, доцільно виділити такі основні проблеми її розвитку [4;7;8]:

- використання земель проводиться не найефективнішим чином – великі обсяги експорту забезпечуються швидше великими площами під посіви ніж високою врожайністю;
- низький рівень забезпечення сільськогосподарською технікою та недостатній рівень упровадження досягнень науково-технічного прогресу, поширення прогресивних технологій;
- сільське господарство характеризується сезонністю та значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, а величезні земельні території в наш час не завжди є гарантом високого і стабільного прибутку. Сьогодні доцільно не лише здійснювати модернізацію виробництва, а використовувати точні технології при посіві і обробці, нових стійких до хвороб і погодних умов гібридів посівного матеріалу. Це дозволяє бути менш залежними від кліматичних факторів;
- сьогодні накопичилося багато проблем, пов'язаних із нераціональним використанням земельних ресурсів, зокрема, потенціалу меліорованих земель - зниження родючості ґрунтів, забруднення, непродумана меліорація, виснаження через недотримання сівозмін та вирощування монокультур, недостатнє внесення органічних добрив, натомість значне внесення на окремих територіях мінеральних добрив, отрутохімікатів та засобів захисту рослин негативно позначаються на ефективності сільськогосподарського виробництва;
- висока енергозатратність та залежність сільськогосподарського виробництва від імпортних паливно-енергетичних ресурсів;
- втрата значної частини основних фондів сільськогосподарських підприємств різної форми власності (зокрема, земельних ресурсів), а також суден рибпромислового флоту через тимчасову окупацію Автономної Республіки Криму та м. Севастополь;
- недостатній рівень експорту сільськогосподарської продукції;

Для вирішення проблем розвитку сільського господарства доцільно [3;8;]:

- підвищити рівень продовольчої безпеки шляхом збільшення виробництва продуктів харчування належної якості;

- забезпечити переведення сільського господарства на інноваційні засади розвитку та здійснити модернізацію виробничих потужностей і устаткування, які безпосередньо впливають на виробництво продукції, а також зменшити енергозатратність виробництва, використовувати альтернативні джерела палива та енергії, що дасть змогу знизити собівартість виробленої продукції;

- сприяти залученню інвестицій, у тому числі іноземних, у розвиток окремих галузей рослинництва і тваринництва, а також використовувати високоврожайні сорти рослин та продуктивні породи тварин;

- запобігати процесам деградації, забруднення та виснаження земель сільськогосподарського призначення, зниження їх якісних показників та збільшити внесення органічних добрив та сприяти виробництву безпечної та якісної продукції;

- наблизити законодавство України у сфері сільськогосподарського виробництва до міжнародних стандартів, надавати державну підтримку виробникам в отриманні сертифікатів якості для виходу на зовнішні ринки і, як наслідок, збільшити експортний потенціал галузі, але за рахунок не сировини, а готової продукції.

Щодо перспектив розвитку сільськогосподарської галузі України, то варто відзначити, що сучасні процеси, входження України в європейські та світові структури, створюють можливості для розширення ринків збуту виробленої сільськогосподарської продукції.

Зокрема, згідно прогнозу розвитку світового аграрного ринку на 2018- 2027 рр., який нещодавно оприлюднила Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) та Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (FAO) [1;6], можна відзначити можливості, які відкриваються перед вітчизняними підприємствами АПК України у Індії та регіоні MENA (Middle East and Northern Africa) - Близький Схід та Північну Африку. Оскільки, як вже зазначалося вище, прогнозується, що у найближче десятиліття у більшості країн регіону населення щорічно зростатиме на 1-2%, а ВВП – на 4-5%. Це призведе до щорічного зростання місцевого ринку харчових продуктів щонайменше на 3- 4%, а отже прослідковуватиметься зростання попиту на продукти харчування, а, отже і можливість для сільськогосподарської галузі України задовільнити цей попит. Ще й варто зважити на те, що існують досить сприятливі фактори для розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції для українських підприємств, оскільки [4;6]:

- регіон MENA має близьке географічне розташування та зручне транспортне сполучення через Чорне та Середземне моря;

- існує зацікавленість України в низьких цінах на імпорتنі продукти харчування (зокрема, фрукти, овочі, морепродукти) для підтримання внутрішньої політичної стабільності .

Однак, перш за все, доцільно вирішити проблему невідповідності продукції сільського господарства міжнародним стандартам. Також сучасні реалії вказують на перспективність розвитку органічного землеробства, однак, необхідна державна підтримка цих товаровиробників.

Висновки. Сільське господарство є однією з галузей народного господарства, яка відповідає за соціально-економічний розвиток країни, так як продукує продукти харчування та продукти, які переробляють інші галузі народного господарства. Однак, ефективний її розвиток можливий лише за належного та ефективного управління всередині галузі та належного рівня підтримки та сприяння з боку держави, лише за умови вирішення окреслених проблем. Незважаючи на можливості, що відкриваються перед українським аграріями у майбутньому, все ж є ризики не повноцінно проявити себе на світовому ринку продуктів харчування через невідповідність зовнішнім стандартам. Власне аналіз перспектив розвитку сільськогосподарської галузі України на світовому ринку може бути напрямком подальших досліджень.

Література.

1. OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fao.org/publications/oecd-fao-agricultural-outlook/2018-2027/en/>
2. Божидай, І. І. Аналіз сільськогосподарської галузі України [Електронний ресурс] / І. І. Божидай // Ефективна економіка. – 2018. – № 9.- Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/152.pdf
3. Гаркавий В.В. Перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Гаркавий // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 10. - С. 117-121. – Режим доступу: <https://dspace.dsau.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/143/1/1pdf.pdf>
4. Герасимів З.М. Проблемні аспекти розвитку сільського господарства [Електронний ресурс] / З.М. Герасимів // Економіка і суспільство.- 2017. - №9. - С.162-165. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/27.pdf
5. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Довгаль Б.В. Можливості розвитку вітчизняних підприємств аграрного сектору на світовому ринку / Матеріали доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Актуальні проблеми вітчизняної економіки, підприємництва та управління на сучасному етапі». – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. - с. 365-367
7. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>
8. Рейтинг агрохолдингів по кількості землі – Режим доступу: <https://tripoli.land/agrokholdingi-ukrainy>

9. Рейтинг агрохолдингів України 2019 за розміром земельного банку від Agricultural Consulting.- Режим доступу: farming.org.ua.

10. Топ-10 агрохолдингів України. Основні акценти в інфографіці – Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/top10-agrokholdingov-ukrainy-aktsenty-2017-v-infografike/>

11. Черевик Н.В. Проблеми та перспективи розвитку АПК [Електронний ресурс] / Н.В. Черевик, М.В. Вітченко, А.О. Титаренко // Вісник ЖДТУ. Сер. Економічні науки – 2008. – №4(46). – С. 235-245. – Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/94932/90894.pdf>

References.

1. FAO (2018), “OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027”, available at: <http://www.fao.org/publications/oecd-fao-agricultural-outlook/2018-2027/en/> (Accessed 28 July 2019).

2. Bozhydaj, I. I. (2018), “Analysis of the agricultural sector of Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 9, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/152.pdf (Accessed 28 July 2019)..

3. Harkavyj, V.V. (2015), “Prospects for the development of agricultural production in Ukraine”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 117-121.

4. Herasymiv, Z.M. (2017), “Problematic aspects of agricultural development”, *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 9, pp. 162-165.

5. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 28 July 2019).

6. Dovhal', B.V. (2018), “Opportunities for development of domestic agricultural enterprises in the world market”, *Materialy dopovidej III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh* [Proceedings of the reports of the Third International Scientific and Practical Conference of Students and Young Scientists], Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya [International scientific and practical conference], Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine, pp. 365-367.

7. Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine (2019), “Concept of the State Target Program for the Development of the Agrarian Sector for the Economy until 2022”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80> (Accessed 28 July 2019).

8. tripoli.land (2019), “Rating of agricultural holdings by the amount of land”, available at: <https://tripoli.land/agrokholdingi-ukrainy> (Accessed 28 July 2019).

9. Agricultural Consulting Service (2019), “Rating of agricultural holdings of Ukraine in 2019 by size of land bank from Agricultural Consulting”, available at: farming.org.ua (Accessed 28 July 2019).

10. AgroPortal (2018), “Top 10 agricultural holdings of Ukraine. The main highlights in the infographic”, available at: <http://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/top10-agrokholdingov-ukrainy-aktsenty-2017-v-infografike/> (Accessed 28 July 2019).

11. Cherevyk, N.V. Vitchenko, M.V. Tytarenko, A.O. (2008), “Problems and prospects of development of agro-industrial complex”, *Visnyk ZhDTU*, vol. 4, pp. 235-245.

Стаття надійшла до редакції 31.07.2019 р.